

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Заступник керівника
(проректор з науково-педагогічної роботи)

М.В. Афанасьєв

Право

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань	усі
Спеціальність	усі
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	усі

Вид дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

**вибіркова
англійська**

Завідувач кафедри *правового регулювання економіки*

В.В. Сергієнко

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2018**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри правового регулювання економіки
Протокол № 1 від 27.08.2018 р.

Розробник:

Ваганова І.М., к.ю.н., доц. кафедри правового регулювання економіки

Лист оновлення та перезатвердження робочої програми навчальної дисципліни

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни:

Зміни, що відбуваються в соціально-економічній сфері останнім часом, безпосередньо стосуються кожного громадянина нашої країни, тому потребують підготовки висококваліфікованих фахівців. В умовах демократизації українського суспільства особливо важливого значення набувають формування, розвиток і закріплення нового мислення, виховання загальної правової культури, високої професійності при вирішенні різноманітних завдань, вироблення почуття відповідальності, справедливості, поваги до закону. Належне засвоєння основних принципів права, правильне його тлумачення і застосування на практиці – все це становить основу майбутньої професійної діяльності.

Метою дисципліни «Правознавство» є формування цілісної системи знань і навичок з українського правознавства, сформованого на базі сучасних досягнень юридичної науки, надання знань з питань громадянства, загальної теорії суспільства та держави, держави й права, з природної сутності держави й права, їх форм, з питань співвідношення цивільного суспільства і держави, основних прав і свобод людей й громадян України, безпосередньої та представницької демократії, форм державного і територіального устрою України, системи органів держави, місцевого самоуправління, а також засвоєння правових основ таких галузей законодавства, як цивільне, трудове, господарське, сімейне законодавство та інших галузевих юридичних наук.

Мета вивчення дисципліни «Право» - забезпечити підготовку студентів до різних форм аудиторних занять і самостійної роботи з вивчення програми навчальної дисципліни. З метою конкретизації конкретних положень передбачається вирішення практичних завдань з окремих тем на практичних заняттях для закріплення одержаних знань. У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять, вирішують практичні завдання з основних понять правознавства, оцінки законодавчих альтернатив, обґрунтуванню різних стратегій підприємства. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час практичних занять. Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу курсу є самостійна робота студентів зі спеціальною літературою, нормативними актами з питань законодавчого регулювання економіки.

Мета навчальної дисципліни:

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів послідовної системи знань з основ теорії держави і права та інших галузей права і на цій основі забезпечити формування елементів правової культури, правових орієнтирів та правомірної поведінки студентів у суспільстві.

Головні завданням вивчення даної дисципліни є: засвоєння специфічної фахової термінології, формування професійно грамотної юридичної мови – як важливого компонента правової культури майбутнього фахівця, що дозволить на більш високому рівні в подальшому вивчати інші юридичні науки; розвиток логічного мислення, уміння аргументувати власну позицію, розвиток творчих нахилів студентів; вироблення елементарних навичок дослідницької діяльності, вкрай важливих для самовдосконалення та навчання у вузі; наявність можливості уявити основні положення галузевого законодавства що направлені на врегулювання особистих прав та обов'язків людини – громадянина; формування професійних та особистісних компетентностей студентів шляхом науково-теоретичної підготовки з основ права.

Предметом вивчення **навчальної дисципліни** є правові відносини у суспільстві.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні

знати:

- стан основних проблем теорії права, форми і функції права, загальні засади правового регулювання суспільних відносин;

- сутність та основні властивості права, роль та зміст принципів права, особливості та значущість права як соціального регулятора та його відмінності від інших регуляторів суспільних відносин;
- структуру системи права і системи законодавства;
- поняття правової системи та зв'язки між її основними елементами застосування норм права як специфічної форми його реалізації;
- колізії в законодавстві;
- способи; види та особливості тлумачення правових актів;
- національні та міжнародні гарантії прав людини;
- поняття та структуру політичної системи суспільства;

ВМІТИ:

- правильно тлумачити та застосовувати норми права в процесі роботи за спеціальністю;
- аргументувати власну точку зору та прийняті рішення з конкретних питань регулювання правовідносин, давати їм правову оцінку;
- застосувати набуті знання під час вирішення практичних питань;
- використовувати наукові праці вчених в галузі трудового права з метою поглиблення набутих знань.

Курс	1	
Семестр	1	
Кількість кредитів ECTS	5	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	32
	практичні	32
Самостійна робота	86	
Форма підсумкового контролю	іспит	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Правознавство	Адміністративне
	Цивільне право
	Трудове право
	Господарське право

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Визначати основні категорії теорії держави і права	Здатність визначати поняття та категорії теорії держави і права. Сутність поняття теорії держави і права. Аналізувати основні теорії держави і права; доцільно їх застосовувати.
Визначення поняття права, як окремої галузі.	Здатність визначати і розрізняти право у суб'єктивному та об'єктивному розумінні

Визначати та розуміти основні норми права	Здатність визначати і грамотно співставляти структуру норми права та структуру нормативно-правового акту. Ефективно визначати норми права та здійснювати правомірне їх використання
Визначати основні джерела права.	Застосовувати джерела права для вирішення певних питань, які виникають у правовідносинах.
Здатність визначати систему права.	Здатність застосовувати предмет, метод та юридичний режим регулювання, як класифікаційні підстави галузевої систематизації правових норм.
Здатність визначати поняття реалізації норм права.	Здатність до тлумачення норм права та до визначення поняття та структури правовідносин. Здатність ефективно впроваджувати механізм реалізації прав.
Визначати категорії законності, правопорядку. Визначати правопорушення та вид юридичної відповідальності	Ідентифікувати правопорушення та визначення відповідного виду юридичної відповідальності. Застосовувати категорії законності, правопорядку, суспільного порядку
Визначати характерні риси державного управління. Визначати виконавчу владу, державне управління та адміністративне право	Розрізняти види управління та визначати характерні риси державного управління. Аналізувати адміністративні реформи в Україні
Визначати і основні категорії цивільного права.	Визначати та правильно використовувати методи цивільно-правового регулювання.
Визначати та класифікувати цивільно-правові угоди	Складати та використовувати цивільно-правові угоди.
Складати та використовувати цивільно-правові угоди.	Ідентифікувати основні категорії сімейного права. Вміння застосовувати отримані знання на практиці.
Визначати основні категорії трудового права та основні джерела.	Ефективно застосовувати джерела трудового права для вирішення різноманітних питань
Визначати основні неточності та переваги процесу укладання трудового договору	Здатність укладати трудовий договір при прийнятті на роботу.
Визначати види суб'єктів господарювання та вміти складати установчі документи товариств згідно законодавства України	Ідентифікувати суб'єктів господарської діяльності. Складати установчі документи та аналізувати їх зміст.
Здатність визначати обставини та порядок ліквідації юридичних осіб.	Здатність застосування норм чинного законодавства для обґрунтування доцільності припинення господарської діяльності та для правомірності її ліквідації.

Здатність класифікувати договори у сфері господарювання. Здатність визначати порядок укладання, зміни і розірвання господарських договорів.	Здатність до укладення, зміни, розірвання договору, а також аналіз правомірності його змісту
--	--

3. Програма навчальної дисципліни **Змістовний модуль 1. Загальне вчення про право**

Тема 1. Поняття права

Термін “право” в юридичній науці. Право об’єктивне. Право суб’єктивне. Основні підходи до праворозуміння: школа природного права; юридичний позитивізм; класичний позитивізм; сучасний позитивізм; соціологічний напрям у правознавстві.

Ознаки та поняття права. Функції права: культурна, інформаційна, комунікативна, ідеологічна, регулятивна та охоронна. Цінність права: власна цінність права та інструментальна. Специфіка цінності права.

Тема 2. Право в системі соціального регулювання.

Поняття, загальні риси та види соціальних норм. Співвідношення технічних і правових норм. Право і мораль, їх співвідношення: спільні риси та розмежування права і моралі. Взаємодія права і моралі. Право і звичай, їх співвідношення. Виникнення правового звичаю.

Право і релігійні норми. Пріоритет правових норм перед релігійними.

Корпоративні норми, їх особливості та взаємодія з правом. Розмежування корпоративних норм і норм права.

Тема 3. Джерела права

Поняття та види джерел права. Основні значення джерел права.

Нормативно-правовий акт як джерело права. Поняття нормативно-правового акту та його ознаки. Правовий звичай як джерело права: його поняття, ознаки та види.

Нормативно-правовий договір як джерело права: поняття, ознаки. Судовий прецедент і судова практика як джерело права. Класифікація судових прецедентів. Правова доктрина як джерело права. Вплив доктрини на правозастосування.

Тема 4. Принципи права.

Принципи права: поняття та класифікація. Ознаки принципів права. Пріоритет принципів права над нормами права. Основоположні принципи права: справедливість, рівність, свобода, гуманізм. Загальні принципи права: принцип правової визначеності, пропорційності, добросовісності, розумності. Міжгалузеві принципи права. Значення принципів права для правового регулювання. Роль принципів права у процесі правозастосування.

Тема 5. Правове регулювання суспільних відносин.

Поняття, стадії та види правового регулювання. Об’єкт та предмет правового регулювання. Стадії правового регулювання. Механізм правового регулювання. Способи та типи правового регулювання. Методи правового регулювання: диспозитивний та імперативний. Правовий режим. Ефективність правового регулювання. Принципи правового регулювання.

Тема 6. Норма права.

Поняття та загальні ознаки норми права. Види норм права: типові, спеціалізовані, регулятивні, охоронні, зобов’язальні, заборонні, уповноважуючі, імперативні, диспозитивні, абсолютно визначені, відносно визначені, загальні норми, спеціальні, норми матеріального права, норми процесуального права, постійні норми, тимчасові.

Структура норми права: гіпотеза, диспозиція, санкція: Спеціалізовані норми права.

Тема 7. Система права. Система законодавства.

Поняття та структура системи права. Властивості системи права. Норма права. Інститут права. Підгалузь права. Галузь права. Підсистема права.

Публічне приватне право. Матеріальне і процесуальне право. Галузі та інститути, їх основні ознаки. Основні галузі права.

Співвідношення міжнародного та національного права.

Поняття системи законодавства. Її співвідношення з системою права. Структура системи законодавства. Чинники формування і розвиток системи законодавства. Чинники формування та розвитку системи законодавства.

Тема 8. Нормативно-правові акти.

Поняття та ознаки нормативно-правового акту. Поняття та види законів Кодекс як особливий вид закону. Підзаконні нормативно-правові акти. Їх класифікація. Дія нормативно-правового акту у часі. Дія нормативно-правового акту у просторі та за колом осіб.

Змістовний модуль 2. Реалізація права.

Тема 9. Правові відносини.

Поняття та види правових відносин. Характерні ознаки правовідносин. Склад правовідношення. Суб'єкти правових відносин. Правосуб'єктність і правовий статус суб'єктів правовідносин. Об'єкти правовідносин. Їх види. Суб'єктивні права та юридичні обов'язки суб'єктів правовідносин. Юридичні факти та їх види.

Тема 10. Юридично значуща поведінка.

Поняття та види юридично значущої поведінки. Правомірна поведінка. Правопорушення та його ознаки. Склад правопорушення. Причини правопорушення. Зловживання правом. Об'єктивно неправомірне діяння.

Тема 11. Юридична відповідальність.

Поняття юридичної відповідальності. Підстави юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності. Цілі та функції юридичної відповідальності. Принципи юридичної відповідальності. Юридична відповідальність та державно-правовий примус.

Тема 12. Адміністративне право.

Адміністративне право як галузь права. Адміністративно правові норми та відносини. Поняття та особливості адміністративно-правових відносин. Структура та види адміністративно-правових відносин. Підстави виникнення, зміни й припинення адміністративних правовідносин. Президент України як суб'єкт адміністративного права. Органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративно-правових відносин. Адміністративно-правовий статус міністерств, їх види. Місцеві органи виконавчої влади, їх адміністративно-правовий статус. Громадяни України як суб'єкти адміністративно-правових відносин. Способи захисту прав і свобод громадян у сфері діяльності виконавчої влади. Адміністративна відповідальність організацій. Примус у діяльності виконавчої влади. Спеціальні адміністративно-правові режими. Адміністративна відповідальність Поняття та система адміністративних стягнень. Види адміністративних стягнень. Органи, уповноважені накладати адміністративні стягнення. Адміністративна відповідальність юридичних осіб. Адміністративно-правове регулювання у сфері юстиції. Організація управління судами. Організація нотаріальної служби. Адвокатура. Організація адвокатської діяльності.

Тема 13. Цивільне право

Цивільне право як самостійна галузь системи права України. Цивільне законодавство

Цивільні правовідносини. Захист цивільних прав. Цивільно-правова відповідальність.

Загальні положення про фізичну особу як суб'єкта цивільного права. Опіка та піклування.

Загальні положення про юридичну особу як суб'єкта цивільного права. Об'єкти цивільних прав. Загальні положення про право власності. Загальні положення про зобов'язання. Забезпечення виконання зобов'язання.

Відповідальність за порушення зобов'язання. Укладення, зміна і розірвання

договору.

Сімейні правовідносини. Правовідносини батьків, дітей, інших членів сім'ї та родичів. Особисті немайнові правовідносини подружжя. Правовий режим майна подружжя. Припинення шлюбу.

Тема 14. Трудове право.

Трудове право як галузь права України Суб'єкти трудового права. Правове регулювання зайнятості і працевлаштування. Колективні договори і угоди. Захист трудових прав. Індивідуальні і колективні трудові спори. Трудовий договір. Поняття, сторони, зміст. Припинення трудового договору. Робочий час. Час відпочинку. Правове регулювання оплати праці.

Тема 15 . Господарське право.

Поняття господарського права та господарської діяльності. Роль держави в регулюванні господарської діяльності та в організації і забезпеченні функціонування державного сектору економіки. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності. Правове становище підприємств. Загальні засади майнових відносин у сфері. Поняття та види господарських зобов'язань . Господарські договори. Відповідальність у господарських правовідносинах.

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів); модульний контроль, що проводиться у формі контрольної роботи як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію та законодавство, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних заняттях.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається із 5 практичних ситуацій (одне стереотипне, три діагностичних та одне евристичне завдання), які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

3. Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля			Лекційні заняття	Практичні заняття	Ситуаційні завд-я	Творчі завдання	Дослідна робота	Письмова онтрольна робота	Іспит	Усього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Загальне вчення про право	Тема 1. Поняття права	1 тиждень	1	1						2
	Тема 2. Право в системі соціального регулювання.	2 тиждень	1	1	1					3
	Тема 3. Джерела права	3 тиждень	1	1	1					3
	Тема 4. Принципи права.	4 тиждень	1	1	1					3
	Тема 5. Правове регулювання суспільних відносин	5 тиждень	1	1	1			3		6
	Тема 6. Норма права.	6 тиждень	1	1						2
	Тема 7,8. Система права. Система законодавства Нормативно-правові акти.	7 тиждень	1	1	1					3
Змістовий модуль 2. Реалізація права	Тема 9. Правові відносини	8 тиждень	1	1	1					3
	Тема 10. Юридично значуща поведінка .	9 тиждень	1	1	1					3
	Тема 11. Юридична відповідальність	10 тиждень	1	1	1			3		6
	Тема 12. Адміністративне право	11 тиждень	1	1						2
	Тема 13. Цивільне право	12 тиждень	1	1	1					3
	Тема 13. Цивільне право	13 тиждень	1	1	1	3				6
	Тема 14. Трудове право	14 тиждень	1	1	1		7			10
	Тема 15. Господарське право .	15 тиждень	1	1	1					3

	Тема 15. Господарське право	16 тиждень	1	1						2
	Іспит								40	40
Усього			16	16	12	3	7	6	40	100

4. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

5. Рекомендована література

Основна

1. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. / За ред. Копейчикова В. В. – Юрінком Інтер, 2000. – 320 с.
2. Загальна теорія держави і права (основні поняття, категорії, прав.конструкції та наук. концепції): Навч. посіб. / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. — К.: Юрінком інтер, 2008. — 400 с.
3. Аллан Т. Р. С. Конституційна справедливість. Ліберальна теорія верховенства права: Пер. з англ. Р. Семківа. — К.: Вид. дім «КиєвоМогиллянська академія», 2008. — 385 с.
4. Бержель Ж.-Л. Общая теория права: Пер. с франц. — М.: Nota bene, 2000. — 576 с
5. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования: Пер. с. англ. — 2-е изд. — М.: Изд-во МГУ: ИНФРА-М-НОРМА, 198. — 624 с.
6. Бусова Н. А. Модернизация, рациональность и право. — Х.: ПрометейПрес, 2004. — 352 с. Вступ до теорії правових систем / За заг. ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко: Монографія. — К.: Юрид. думка, 2006. — 432 с.
7. Гаєк Ф. А. Конституція свободи: Пер. з англ. — Львів: Літопис, 2004. — 556 с.
8. Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації: Пер. з нім. — К.: ППС-2002, 2007. — 436 с
9. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основне правове системы современности: Пер. с франц. — М.: Междунар. отношения, 196. — 400 с.
10. Дашковська О. Р. Жінка як суб'єкт права в аспекті тендерної рівності. — Х.: Право, 2005. — 224 с.
11. Дворкін Р. Серйозний погляд на права: Пер. з англ. — К.: Основи, 2000. – 519 с.
12. Заєць А. П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. —

К.: Парламент. вид-во, 1999. — 247 с.

13. Кельзен Г. Чисте правознавство: 3 дод.: Проблема справедливості: Пер. з нім. — К.: Юніверс, 2004. — 496 с.

14. Козюбра М. Загальнотеоретична юриспруденція: радянська традиція та європейська перспектива // Українське право. — № 1 (18). — 2005.

15. Колодій А. М. Принципи права України. — К.: Юрінком Інтер, 1998. — 208 с.

16. Конституція України: Наук. -практ. комент. / Ред. колегія: В. Я. Тацій, Ю. П. Битяк, Ю. М. Грошевий. — Х.: Право, 2003. — 808 с.

17. Летнянчин Л. І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики: Монографія / Л. І. Летнянчин. — Х.: Вид. СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. — 256 с.

18. Ллойд Д. Идея права: Пер. с англ. — М.: Югона, 2000. — 416 с.

19. Лук'янов Д. В. Політичні партії в системі взаємодії громадянського суспільства та держави (роль та правове регулювання): Монографія / Д. В. Лук'янов. Х.: Право, 2007. — 320 с.

20. Максимов С. И. Правовая реальность: опыт философского осмысления / С. И. Максимов. — Х.: Право, 2002. — 328 с.

21. Оборотов Ю. Н. Традиції та оновлення у правовій сфері: питання теорії (від пізнання до розуміння права): Монографія. — Одеса: Юрид. літ., 2002. — 280 с.

22. Петришин А. В. Государственная служба: Историко-теоретические предпосылки, сравнительно-правовой и логико-понятийный анализ / А. В. Петришин. — Х.: Факт, 1998. — 168 с.

23. Погребняк С. Л. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): Монографія. — Х.: Право. — 240 с.

24. Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства: Монографія / За ред. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка, О. В. Петришина та ін. — Х.: Право, 2007. — 248 с.

25. Проблеми модернізації політичних систем сучасності: Монографія / За заг. ред. Л. М. Герасіної, О. Г. Данильяна, М. І. Панова та ін. — Х.: Право, 2008. — 320 с.

26. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посіб. — Вид. 10-те, доп. — Львів: Край, 2008. — 224 с.

27. Радбрух Г. Елементарний курс філософії права // Радбрух Г. Філософія права: Пер. з нім. — К.: Тандем, 2006. — С. 137–247.

28. Рулан Н. Историческое введение в право: Пер. с франц. — М.: Nota bene, 2005. — 672 с. Свобода і закон / Бруно Леони: Пер. з англ. В. Кашкина под ред. А. Куряева. — М.: ИРИСЭН, 2008. — 308 с.

29. Скакун О. Ф. Теорія держави і права — Х.: Консум, 2006. — 656 с.

30. Словарь терминов по теории государства и права / Под общ. ред. Панова Н. И. — Изд. 2-е, доп. и испр. — Х.: Основа, 1997. — 180 с.

31. Сердюк О. В. Соціологічний підхід у сучасному правознавстві: пізнання соціальності права. Монографія. — Х.: Яшма, 2007. — 320 с.

32. Скрипнюк О. В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії та практики. До 10-річчя незалежності України. Монографія. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. — 600 с.

33. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 688 с.

34. Теорія держави і права: Державний іспит: Навч. посіб. / Оборотов Ю. М., Крестовська Н. М., Крижанівський А. Ф., Матвєєва Л. Г. — Х.: Одиссей, 2007. — 256 с.

35. Філософія права: Пер. з англ. / За ред. Дж. Фейнберга, Дж. Коулмена. — К.: Основи, 2007. — 1256 с. Фуллер Лон Л. Мораль права: Пер. з англ. — К.: Сфера, 1999. — 232 с.

36. Харт Х. Л. А. Концепція права: Пер. з англ. — К.: Сфера, 1998. — 236 с.

Додаткова :

1. Органи державної влади України : [монографія] / [В. Ф. Погорілко, Л. Т. Кривенко, Н. Г. Григоруку та ін.] ; під ред. В. Ф. Погорілка. – К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, 2002. – 592 с.
2. Осауленко О. І. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. / О. І. Осауленко. – К. : Істина, 2007. – 336 с. 143. Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології : [монографія] / Н. М. Пархоменко. – К. : Юридична думка, 2008. – 336 с.
3. Патон Б. Наука готова стати фундаментом для побудови справді незалежної держави / Б. Патон // Голос України. – 4 квіт. 2014 р. – № 65 (5815). – С. 1– 12.
4. Пашкова Н. В. Обеспечение законности в деятельности органов внутренних дел : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01 / Пашкова Наталия Владимировна. – М., 2006. – 169 с. 146. Пендюра М. М. Теорія держави і права : [навч. посіб.] / Пендюра М. М. – К. : О. С. Ліпкан, 2013. – 304 с. 147. Петелина И. В. Теоретические проблемы Российской правовой системы : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория права и государства; история права и государства; история политических и правовых учений» / И. В. Петелина. – Саратов, 1996. – 28 с.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» від 28 грудня 1992 р. № 731 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/731-92-p>.
6. Правові системи сучасності : навч. посіб. для магіст. права / [Ю. С. Шемшученко, Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчук та ін.] ; відп. ред. Ю. С. Шемшученко. – К. : Юридична думка, 2012. – 492 с.

Інформаційні ресурси в інтернеті:

7. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.] ; за заг. ред. С. Д. Гусарєва, О. Д. Тихомирова. – К. : НАВС, Освіта України, 2017. – 320 с. https://www.naiou.kiev.ua/files/kafedru/tdp/navch_pos_tdp.pdf
8. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. — Харків: Консум, 2001. — 656 с http://www.dut.edu.ua/uploads/l_948_39072050.pdf
9. Теорія держави і права : навч. посіб. для підгот. фахівців з інформ. безпеки / [О. О. Тихомиров, М. М. Мікуліна, Ю. А. Іванов та ін.] ; за заг. ред. Л. М. Стрельбицької. □ Київ : Кондор-Видавництво, 2016. – 332 с. http://tihoma-law.at.ua/teoria_dergavy_i_prava_tihoma_2016.pdf
10. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. «Теорія держави і права. Академічний курс». Підручник. Київ Хрінком Інтер, 2006 http://www.ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/introduction.ht
11. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України О. В. Петришина. — Харків: Право, 2011. — 584 с. <https://studfiles.net/preview/5200734/>
12. Теорія держави і права : підручник / О.В.Петришин, С.П.Погребняк, В.С.Смородинський та ін. ; за ред. О.В.Петришина.-Х.:Право,2015. - 368с. <http://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/126/1-30.pdf>